

**UTJECAJ ŠIRENJA BOLESTI COVID-19 NA
JAČANJE MOBILNOSTI UČENIKA,
STUDENATA, ISTRAŽIVAČA, NASTAVNIKA I
DRUGOG OSOBLJA UNUTAR EU**

- IZVJEŠTAJ O PRAĆENJU

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Sadržaj

UTJECAJ ŠIRENJA BOLESTI COVID-19 NA JAČANJE MOBILNOSTI UČENIKA, STUDENATA, ISTRAŽIVAČA, NASTAVNIKA I DRUGOG OSOBLJA UNUTAR EU	3
1. PROVEDENO ISTRAŽIVANJE	4
1.1. Republika Hrvatska.....	4
1.1.1. Osnovne škole.....	5
1.1.2. Srednje škole	7
1.1.3. Zagrebačko Sveučilište	10
1.2. Republika Italija.....	11
1.2.1. Bocconi Sveučilište	13
1.3. Engleska	14
1.3.1. Izvođenje nastave.....	14
1.3.2. Provođenje ispita (GSCE i A-levels)	15
2. PITANJA KOJA SMO IDENTIFICIRALI.....	16
3. SAŽETAK PROVEDENIH INTERVJUA	17

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

UTJECAJ ŠIRENJA BOLESTI COVID-19 NA JAČANJE MOBILNOSTI UČENIKA, STUDENATA, ISTRAŽIVAČA, NASTAVNIKA I DRUGOG OSOBLJA UNUTAR EU

Nekoliko mjeseci nakon otkrića COVID-19, poznatiji kao koronavirus, preko 160 zemalja širom svijeta je zatvorilo vrata svojih obrazovnih ustanova, s time pogodilo preko 87% svjetske studentske populacije.

U nadi da ne dođe do još većih poremećaja u obrazovanju mladih ljudi, vlade širom svijeta uvode novi način obrazovanja pod nazivom *e-learning*. *E-learning* ili elektroničko učenje, predstavlja učenje i obuku putem digitalnih izvora. Iako se *e-learning* temelji na formaliziranom učenju, on se pruža putem elektroničkih uređaja poput računala, tableta, pa čak i mobilnih telefona koji su povezani s internetom. Na taj način korisnicima je olakšano učenje kojem mogu pristupiti bilo kada i bilo gdje.

Prilikom njegove implementacije u obrazovne sustave, postavljana su pitanja o tome hoće li korona virus pokrenuti novo doba rada i učenja od kuće. S tom idejom, naša grupa je provela istraživanje provedbe e-obrazovanja na razini osnovnih škola, srednjih škola i Zagrebačkog Sveučilišta u Republici Hrvatskoj. Također smo proveli komparativnu analizu s odabranim zemljama unutar Europske Unije (Italijom i Engleskom).

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

1. PROVEDENO ISTRAŽIVANJE

1.1. Republika Hrvatska

1.1.1. Osnovne škole

Prijelaz na nastavu na daljinu dogodio se „preko noći“. Da bi spriječila širenje koronavirusa Vlada Republike Hrvatske 13. 3. 2020. godine donijela je odluku o obustavi nastave u osnovnim školama. Navedena odluka stupila je na snagu 16. 3. 2020. te prisilila sve osnovne škole u RH na brzu prilagodbu novonastaloj situaciji.

Kako bi se osigurala mogućnost provedbe nastave na daljinu Ministarstvo znanosti i obrazovanja (dalje u tekstu MZO) moralo je izraditi *Smjernice vezane uz organizaciju nastave na daljinu uz pomoć informacijsko – komunikacijskih tehnologija*. Tim dokumentom uspostavljena je organizacijska struktura u osnovnim školama koja će osiguravati protočnost točnih i cjelovitih informacija između ministarstva i škola. Na prvoj razini svi ravnatelji su trebali biti uključeni u **virtualnu učionicu za ravnatelje** na *Loomenu* koju vodi MZO te preko koje daje naputke za organizaciju nastave. Na drugoj razini ravnatelj pojedine osnovne škole je trebao organizirati **virtualnu zbornicu** u kojoj će povezati sve profesore u toj školi. Sljedeći korak je bio da svaki od razrednika za svoj predmet organizira **virtualni razred** kojem će pristupiti učenici pomoću svog AAI identiteta. Razrednicima se preporučivalo da za svoju razrednu nastavu organiziraju online razmjenu iskustava s roditeljima učenika kako bi se dodatno unaprijedila ova metoda izvođenja nastave (preko aplikacija poput *WhatsApp*). Naposljetku škola treba na svojim internetskim stranicama **objavljivati linkove** preko kojih će učenici i profesori moći pristupiti virtualnim razredima. Navedene inovacije trebalo je osposobiti do 16. 3. 2020. u 12 sati. Sve daljnje obavijesti i naputci su trebali biti objavljeni na stranicama MZO-a, CARNETA-a, Škole za život, Agencije za odgoj i obrazovanje te Agencije za odgoj i obrazovanje odraslih.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

1.1.1.1. Preporuke o organizaciji radnog dana učenika

Organizacija nastave na daljinu je predstavljala izazov za profesore, učenike i njihove obitelji. Cilj je bio uvesti i osigurati redovitu strukturu radnog dana za osnovnoškolce. Učenici su u predmetnoj nastavi trebali prosječno učiti oko 6 sati dnevno (u tih 6 sati uključeno je vrijeme trajanje predavanja i samostalan rad učenika). Ako je pojedini učenik učio i vikendom taj broj sati trebao bi biti manji. Nastavni sat koji se sastoji od 60 minuta trebao je biti podijeljen na tri dijela tako da prvih **15 minuta** traje videolekcija, zatim **15 minuta** je učenik trebao pisati sažetak ili odgovarati na zadani zadatak te se naposljetku **30 minuta** odvijao samostalan rad učenika (ponavljanje, čitanje, pisanje).

1.1.1.2. Izvođenje nastave

Kako bi učenici mogli pratiti nastavu na daljinu, RH omogućila je u suradnji s Hrvatskom radio televizijom izvođenje nastave za niže razrede osnovne škole na **trećem programu HRT-a**. Tako je zbog obvezatnosti plaćanja pretplate HRT-u sudjelovanje u nastavi omogućeno širokom broju kućanstava. Peti, šesti, sedmi i osmi razredi nastavu su mogli pratiti putem **Sportske televizije** od 8 do 14 sati. Također petim i sedmim razredima nastava na daljinu se izvodila i **na tabletima** koji su im prethodno bili podijeljeni, dok je za šeste i osme razrede mogućnost dobivanja tableta ovisna o socijalno-ekonomskom statusu učenika te je slijedom toga ono bilo podijeljeni učenicima s lošijim socijalno-ekonomskim statusom. Za učenike s oštećenjem sluha putem **Facebook stranice** u suradnji s Hrvatskim društvom prevoditelja znakovnog jezika za gluhe osigurano je praćenje Škole na Trećem.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

1.1.1.3. Upute za vrednovanje i ocjenjivanje

Promjena paradigme učenja i poučavanja očituje se u pomaku s činjeničnog znanja na razvoj kompetencija nužnih za uspješan život i rad u 21. stoljeću, kao što su kritičko razmišljanje, rješavanje problema i donošenje odluka te razvoj kreativnosti. Zbog toga metoda vrednovanja postignutih rezultata za vrijeme trajanja ove izvanredne situacije mora biti prilagođena. Kako bi omogućilo vrednovanje nastave na daljinu, MZO moralo je izmijeniti *Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*. Potrebno je bilo i razumjeti prednosti ovog načina izvođenja nastave poput lakše identifikacije učenika pomoću AAI identiteta, ali i nedostatke trenutne nastave na daljinu kao što je teža provjera vjerodostojnosti odgovora. U tu svrhu bila je potrebna prilagodba usmenih i pismenih provjera.

Usmena odgovaranja su se trebali provoditi putem videokonferencija s učenicima. Preporuka je bila da se predmete koje učenici slušaju četiri sata tjedno održi jedno usmeno odgovaranje do kraja nastavne godine, a u posebnim slučajevima ako učitelj ima dvojbu oko zaključne ocjene ili nema dovoljno elemenata za zaključivanje. Za predmete koji imaju satnicu od tri sata tjedno preporučuje se usmeno odgovaranje samo u prethodno navedenim posebnim slučajevima. Predmeti sa satnicom manjom od tri sata ne bi trebali održavati usmeno održavanje do kraja ove nastavne godine. Za složenije predmete poput matematike, fizike i kemije **pisana provjera** trebala se održati pomoću alata kao što su *Geogebra* ili *Matific*, ali i jednostavnom tehnikom „ovo su zadatci, molim te riješi ih u zadanom vremenu i pošalji fotografiju“. Nakon predanog testa treba organizirati kratak usmeni razgovor. Kako bi se potaklo učenike i olakšalo sluzenje alatima, nastavnici su trebali koristiti prethodne samoprovjere znanja na istim alatima. Osim navedenih standardnih načina ocjenjivanja učenika zaključnu ocjenu trebala bi činiti i ocjena **dobivena vrednovanjem aktivnosti učenika** preko diskusija i domaćih zadaća, ocjena dobivena **izradom jednog složenijeg zadatka u obliku prezentacije ili projekta** te sve prethodne ocjene **upisane prije provođenja nastave na daljinu**.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

1.1.2. Srednje škole

Kao osnovne škole, i srednje škole širom Hrvatske su započele s izvođenjem nastave na daljinu od ponedjeljka 16. 3. 2020. godine na temelju *Odluke o obustavi izvođenja nastave u visokim učilištima, srednjim i osnovnim škola te redovnog rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i uspostavi nastave na daljinu*. Sukladno istim uputama i smjernicama koje su bile upućene osnovnim i srednjim školama, organizacija nastave na daljinu uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije u srednjim školama se nije znatno razlikovao od onog u osnovnim školama. Od svih ravnatelja se očekivalo da budu uključeni u virtualnu učionicu za ravnatelje, te su svi razrednici trebali organizirati svoje “**virtualne razrede**” putem kojih bi svi učenici i predmetni nastavnici tog razreda mogli komunicirati i uključivati u online nastavu.

1.1.2.1. Preporuke o organizaciji radnog dana

U srednjim školama, učenicima prvih, drugih i trećih razreda se preporučivalo da u prosjeku uče oko 7 sati dnevno (uključivalo učenje i proučavanje). Dok je prema *Preporuci o organizaciji radnog dana učenika tijekom održavanja nastave na daljinu*, za maturante savjetovano da ulože 8 sati dnevno učenje i tako 5 dana u tjednu. Za sva četiri razreda srednje se preporučivao model ‘**obrnute učionice**’ (*flipped classroom*). Prema navedenom modelu učenici su trebali pročitati što je trebalo o nekoj temi, pogledati videomaterijal ili na neki drugi način samostalno istražiti o datoj temi, nakon čega bi postavljali pitanja, raspravljali i rješavali problemske zadatke ili argumentirali svoje stavove na online predavanju.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

1.1.2.2. Pilot istraživanje učeničkih potreba i suočavanja s izazovima online nastave

U periodu od 26. 3. do 30. 3. 2020. je provedeno istraživanje **Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ)**, u suradnji s XVIII. gimnazijom, V. gimnazijom i Upravnom školom Zagreb, kojemu je bio cilj pomoći školama u osiguravanju podataka važnih za prilagodbu online školovanja i osmišljavanje dodatnih školskih aktivnosti i alata koji mogu pomoći učenicima u ovim teškim okolnostima. U ovom istraživanju su sudjelovali učenici prvih do četvrtih razreda navedenih škola, što je činilo 1175 učenika (76% svih učenika ove tri srednje škole).

Izvjescje se sastojalo od tri sljedeća pitanja:

- a. U kojoj mjeri učenici doživljavaju stres vezano uz novonastale okolnosti školovanja i života? Razlikuju li se razine stresa kojeg doživljavaju učenici ovisno o razredu koji pohađaju?
- b. Kakvo je emocionalno stanje učenika u sadašnjem trenutku i razlikuje li se ovisno o razredu kojeg učenici pohađaju?
- c. Što učenici ističu kao glavne prednosti, a što kao glavne nedostatke online škole?

Rezultati istraživanja su pokazali da učenici doživljavaju relativno visoku razinu stresa vezano uz promjenu načina života – nemogućnost druženja s prijateljima uživo i bavljenja nekim aktivnostima u slobodno vrijeme. Neizvjesnost vezana uz nepoznatost datuma povratka u školu, kao i uz (ne)mogućnost ostvarivanja osobnih ciljeva za ovu školsku godinu također je pogađala učenike, podjednako kao i zatvorenost kod kuće i osjećaj manjka kontrole nad vlastitim životom. Važno je istaknuti da glavni izvori stresa koje doživljavaju učenici nisu toliko bili povezani uz zahtjeve koji su se pred njima postavljali što se tiče uz online školu, već više uz zahtjeve proizašle iz sveukupnih promjena životnih uvjeta. Odgovori učenika na pitanja o

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

karakteristikama pristupa online nastavi u uključenim školama pokazuju da su u njima nastavnici senzibilizirani za potrebe učenika te prema učenicima postavljaju uglavnom razumne zahtjeve, s obzirom na količinu, zahtjevnost i vremenski raspored zadaća i aktivnosti koje su učenici trebali obavljati.

U skladu s očekivanjima, maturanti zbog više razine iskazanog stresa i manje pozitivnog emocionalnog stanja predstavljaju posebno ranjivu skupinu o kojoj u ovome trenutku obrazovni sustav i pojedine škole trebaju voditi posebno računa. To se prije svega odnosi na pravovremeno informiranje maturanata o (eventualnim) promjenama u državnoj maturi i upisima u visoko obrazovanje te na prilagodbe i unaprjeđivanje procesa učenja i poučavanja u online okružju kako bi oni uspješno završili srednje obrazovanje i nastavili svoj obrazovni i/ili profesionalni put.

1.1.2.3. Upitnik o izvođenju nastave na daljinu

MZO, s ciljem prikupljanja prvih uvida u doživljaj online školovanja, je 16. 3. proveo kratki upitnik o izvođenju nastave na daljinu namijenjen učiteljima i nastavnicima, koji je bio otvoren do 2. 4. Ovoj anketi je pristupilo ukupno 4139 učitelja i nastavnika među kojim su bili zastupljene sve županije i Grad Zagreb.

Na temelju dobivenih podataka ankete, dobra je vijest da su gotovo svi učitelji i nastavnici (95%) u potpunosti ili uglavnom bili zadovoljni kako se provodi izvođenje nastave na daljinu, dok je 93% njih bili zadovoljni opremom s kojom su raspolagali tijekom ovog perioda. Prema navedenim podacima, čak 93% učitelja i nastavnika su smatrali da su se snašli bolje nego što su očekivali prije početka izvođenja novog oblika nastave.

Većina (90%) je mislila da se njihovi učenici dobro ili uglavnom dobro snalaze u nastavi na daljini. Mišljenja oko toga jesu li učenici aktivniji u nastavi na daljinu nego što su bili u školi

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

su podijeljena, gdje je 58% smatralo da je aktivnost intenzivnija unutar škola dok je 42% smatrao da su studenti aktivniji na online nastavi. Pri čemu se može zaključiti da je ovo važno područje na kojem se treba poraditi te davati više zadataka s ciljem većeg motiviranja učenika. S tim na umu je MZO naknadno dao uputu da u svim predmetima, počevši od razredne nastave do završnih razreda, treba dati ocjenu iz aktivnosti i ocjenu iz složenijih zadataka. Nadalje, 45% učitelja i nastavnika traži dodatnih videolekcija i uputa o metodama vrednovanja u nastavi.

1.1.3. Zagrebačko Sveučilište

Rektor prof. dr. sc. Boras je u *Priopćenju o izvođenju nastave na daljinu na Sveučilištu u Zagrebu*¹ priopćio da na kraju prvog tjedna izvođenja nastave na daljinu, Uprave svih sastavnica su izvijestile da je uspješno organiziran rad na daljinu, da se znanstveno-istraživački rad i rad na projektima većinom uspješno nastavio, posebno naglašavajući uspješno izvođenje nastave za studente Sveučilišta. Analizom dostavljenih izvješća sastavnica utvrđeno je da se online nastava na većini sastavnica odvija putem sustava Merlin. Sustav Merlin je virtualno okruženje za e-učenje koje se sastoji od platforme za e-učenje, e-portfolio sustava i sustava za *webinare*, a povezan je i s Informacijskim sustavom visokih učilišta (ISVU). Centar za e-učenje u Sveučilišnom računskom centru Sveučilišta u Zagrebu (Srce), koji daje potporu nastavnicima u visokom obrazovanju u primjeni e-učenja u obrazovnom procesu je pripremio niz uputa i preporuka za održavanje nastave na daljinu te dodatno istakao upute za rad u sustavu za e-učenje Merlin kako bi nastavnici na jednom mjestu odmah našli sve informacije.² Na sustavu za e-učenje Merlin u akademskoj godini 2019/2020 (stanje na dan 1. 4. 2020.) za potrebe Sveučilišta u Zagrebu otvoreno je 7538 e-kolegija. Za usporedbu, akademske godine 2018/2019

¹ <http://www.unizg.hr/nc/vijest/article/priopcenje-rektora-prof-dr-sc-damira-borasa-o-izvođenju-nastave-na-daljinu-na-sveucilistu-u-z/>

² www.srce.hr/ceu

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

otvoreno je 5237 e-kolegija, što je u odnosu na aktualnu godinu do 1. travnja 2020. povećanje od 2301 e-kolegija odnosno čak 30,5%.

Zbog autonomije Sveučilišta nisu donesena univerzalna pravila i naputci kako se nastava na pojedinom fakultetu treba urediti, već samo preporuke. Kao primjer odvijanja nastave na daljinu istaknut ćemo najvažnije prilagodbe online nastavi na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kojeg i sami pohađamo. U prvim tjednima nakon obustavljanja nastave u fizičkom obliku, profesori su se primarno bazirali na prezentacije koje su bile postavljene na sustavu Merlin. S odmakom vremena, katedre su se prilagodile trenutnoj situaciji koristeći se aplikacijom *Google meet* preko koje su studenti slušali audio-vizualni oblik predavanja. Nadalje, na Pravnom fakultetu u Zagrebu studentima se izašlo u susret odgodom ispitnih rokova. Pismeni ispiti provodili su se na sustavu Merlin dok su se usmeni održavali preko aplikacije *Google meet*.

1.2. Republika Italija

Četvrtog ožujka talijanska Vlada odlučuje zatvoriti sve škole i sva sveučilišta u državi (regije Lombardija, Veneto, Piedmont i Friuli Venezia Giulia, Liguria i Marche, kao prvi dijelovi države zahvaćeni virusom, već su prije tog bile zatvorile obrazovne ustanove). Bivši talijanski ministar obrazovanja, Luigi Berlinguer, je nedugo nakon zatvaranja obrazovnih institucija u Italiji, poručio da se poduzimaju sve mjere kako mladi ljudi ne bi previše izgubili i patili zbog karantene³, dok je talijansko Ministarstvo obrazovanja objavilo da planiraju izdvojiti 5 milijuna eura za edukaciju učitelja i pozajmiti 10 tisuća eura svakoj školi za informatičku opremu koja bi se dodijelila učenicima i studentima u nepovoljnim ekonomskim situacijama. Nadalje cilj im je bio osnovati fond za nužne potrebe sveučilišta i istraživačka tijela kojim je svrha trebala biti ojačati učenje na daljinu.

³ https://www.ilmessaggero.it/italia/coronavirus_scuole_chiuse_vacanze_ridotte_cosa_succedera_ripresa-5124474.html

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

Danas, Italija ima 8.5 milijuna učenika i studenata te 800 tisuća učitelja. Prema istraživanju⁴ provedenog od strane talijanskog Ministarstva obrazovanja, edukacije i istraživanja (MIUR), 82% obrazovnih ustanova je reklo da im je ovo prvo iskustvo s online nastavom. Dok prema *Skuola.net Remote School Observatory* istraživanju:

- a) 9 od 10 učenika/studenta iskorištavaju mogućnost *smart/online* nastave
- b) 7 od 10 roditelja kaže da su involvirani u podučavanje svoje djece za vrijeme karantene
- c) veća participacija je prisutnija u online nastavi na višim razinama obrazovanja

Zbog velikih nesrazmjera širom Italije u pristupu internetu, brzini interneta, što zbog geografskih razloga, što zbog ekonomskih mogućnosti pojedinih obitelji, zatim neujednačeni općeniti osobni pristup samih škola i učitelja *online* nastavi, kao i mogućnosti roditelja da sudjeluju u djetetovom školovanju u trenutnoj situaciji, rezultira u raznolikosti oblika izvođenja nastave na daljinu. Interaktivna nastava kroz video pozive i općenito naprednije alate poput *Microsoft Teamsa*, *G Suitea* itd. bila je raširenija na Sjeveru Italije (razumljivo s aspekta da su tamo obrazovne ustanove bile prije zatvorene nego u ostatku Italije). Dok se u Središnjoj Italiji, a pogotovo na Jugu, većina oslanjala na tradicionalne elektroničke metode poput e-maila ili *chata*.⁵

Tijekom ovog perioda MIUR je poticao učitelje da se ne ograničavaju samo na zadavanje zadataka, već da nastave i s ocjenjivanjem, kako bi se školska/akademska godina mogla, ne samo formalno priznati već kako bi u učenici i studenti zaista naučili i usvojili gradivo. Jedan od glavnih problema i zadataka za Italiju je bio pronaći ravnotežu između toga da online nastava ne bude preveliko opterećenje u svakom smislu za nastavnike i toga da se izbjegne preveliko zadržavanje učenika i studenata pred ekranima. Dodatan problem je činio nedostatak

⁴ <https://www.leurispes.it/tutti-a-casa-la-sfida-della-didattica-a-distanza-in-un-paese-in-affanno/>

⁵ <https://www.leurispes.it/tutti-a-casa-la-sfida-della-didattica-a-distanza-in-un-paese-in-affanno/>

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

usklađenosti podučavanja učitelja iz raznih obrazovnih ustanova te velik broj učenika/studenata koji su imali problematično iskustvo s online nastavom, što zbog nerazumijevanja dinamike podučavanja, što zbog nepristupačnosti potrebnoj informatičkoj opremi (internet veza, računalo i sl.). Ostale neprilike koje su se pojavljivale su: nemogućnosti održavanja praktične nastave na tehničkim, prirodoslovnim, umjetničkim fakultetima i srednjim školama, manjak tehničke opskrbljenosti te nepostojanja online knjižnice u nekim ustanovama.

1.2.1. Bocconi Sveučilište

S obzirom na to da je navedeno sveučilište već u prošlosti imalo podosta digitalizirani sustav ovaj prelazak na online nastavu nije bio toliko drastičan. Većina nastave se izvodila putem *live streama* ili preko već obrađenih snimaka koje su profesori slali svojim studentima, dok su se konzultacije održavale putem video-poziva. Iako je Bocconi bilo jedino sveučilište u Italiji koji inače nije dopuštalo odbijanje ocjena, kako bi se što više prilagodili svojim studentima, ova opcija je privremeno omogućena. Ispiti, pismeni ili usmeni, na ovom sveučilištu su se održavali putem *Respondus* platforme (pismeni) ili *Bboarda* (usmeni). Spomenuta *Respondus* platforma omogućavala je ‘zaključavanje’ ekrana na stranici na kojoj se odvijao ispit od početka ispita do njegovog završetka uz eventualno dopuštanje pristupa kalkulatoru ili specifičnoj unutrašnjoj domeni. Nadalje, ova platforma uzimala je sliku studenta kao i njegovu Bocconi identifikaciju kako bi utvrdila istovjetnost. Također je omogućeno snimanje cijelog ispita i dodatnog kratkog videa studentovog okruženja kako bi se moglo utvrditi da student nije imao nedopuštene materijale uz sebe.⁶

⁶ https://www.unibocconi.eu/wps/wcm/connect/Bocconi/SitoPubblico_EN/Navigation+Tree/Home/

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

1.3. Engleska

Na dan 18. 3. 2020. godine, britanski premijer Boris Johnson održao je govor povodom zatvaranja obrazovnih ustanova širom Velike Britanije. U navedenom govoru Johnson je istaknuo da se škole zatvaraju za sve osim za djecu ključnih radnika i posebno ranjivu djecu. Odluka o zatvaranju škola i vrtića se odnosi na javne ustanove kao i na privatne. Dodajući da se ispiti *GCSE* i *A-Levels* u ovoj akademskoj godini neće održati u planiranim mjesecima, dok će djeca koja su u školi primala besplatne obroke dobiti vaučere za obroke.

U periodu od dva mjeseca od dana nakon zatvaranja ovih institucija, na temelju ovog govora istraživali smo izmjene i napretke koji su dolazili s vremenom u cilju bolje prilagodbe ovoj situaciji.

1.3.1. Izvođenje nastave

Mnogi pedagozi su prije nastupanja epidemije koronavirusa zastupali drastične promjene unutar školskih sustava. Današnja situacija je upravo predstavljala priliku za testiranje novih načina učenja koji najviše pronalaze svoj temelj u svijetu interneta. Ključno je bilo uspostaviti rutinu koju su učenici imali za vrijeme fizičkog boravka u školi. Taj zadatak najčešće je bio dodjeljivan roditeljima. Škole u Velikoj Britaniji postavljaju nastavu na mreži putem Google učionice ili sličnog softvera. Srednje škole to uglavnom koriste više od osnovnih, a stariji učenici imaju veću vjerojatnost da će biti u rutini provjere i dovršetka posla. Također je izglednije da imaju laptope i slične uređaje. Neke škole traže da starija djeca slijede postojeće redoslijede, s nekoliko aktivnih predavanja, uključujući *Google Hangouts* i virtualne učionice uz neke pasivne lekcije, gdje djeca samostalno rade. Svaka će škola imati svoj sustav; neke će svakodnevno objavljivati predavanja u Google učionici, a druge rjeđe. Kako bi omogućili što učinkovitije učenje, Vlada Velike Britanije je na svojoj službenoj internetskoj stranici objavila

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

listu online edukacijskih izvora iz predmeta kao što su engleski jezik, matematika, znanost i sl. Pored toga, BBC, najstarija TV kuća na svijetu, je obećao da će se pridržavati svojih načela kako bi publika bila “informirana, obrazovana i zabavljena u ovom neviđenom vremenu”.⁷ Ti planovi uključuju ono što BBC naziva svoj najveći obrazovni napor u povijesti – osiguranje da svako dijete u Velikoj Britaniji ima priliku nastaviti odgovarajuće osnovne dijelove školskog programa svoje države. Ovaj novi prošireni program obrazovanja će se sastojati od 14 tjedana obrazovnih programa i predavanja bez obzira na uzrast djeteta. Učenicima će svakodnevno biti dostupan niz video zapisa, kvizova, podcasta i članaka putem raznih medija kao što su *BBC bitesize*, *BBC player*, *Red Button*, *BBC Four* i *BBC Sounds*.⁸ Za starije studente će ujedno biti omogućeno i praćenje nastave putem Instagram-a. Kako bi sve ovo postigli, BBC surađuje s nastavnicima kao i s Premijer Ligom, *Royal Shakespeare Company* i *Puffin Books*.

1.3.2. Provođenje ispita (GCSE i A-levels)

Studentima koji su ovo ljeto trebali polagati svoje *GCSE* ispite kao i *A-Levels*, ove godine će biti dodijeljena kombinacija ocjena njihovih nastavnika, razrednog ranga i prošlih postignuća u prijašnjim razredima.⁹ *Ofqual*, koji nadgleda javne ispite u školama, postavio je novi sustav ocjenjivanja nakon što je britanska vlada otkazala ispite zbog pandemije. Smatra se da će ovaj novi sustav zahvatiti oko 1.5 milijuna učenika koji uče za ovogodišnji *GCSE*, *A-Levels* i *AS-Levels* u Engleskoj i Walesu. Međutim, stručnjaci vjeruju da bi se oslanjanje na procjene nastavnika moglo negativno odraziti na studente nepovoljnijeg ekonomskog stanja.

⁷ <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/this-is-what-the-bbc-is-doing-for-uk-audiences-during-the-coronavirus-pandemic/>

⁸ <https://www.bbc.co.uk/mediacentre/latestnews/2020/coronavirus-education>

⁹ <https://www.theguardian.com/education/2020/apr/03/gcse-a-level-grades-coronavirus-crisis-teacher-assessment-ofqual>

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

Prema novom sustavu, od škola će se tražiti da preporuče ocjenu učenicima iz svakog predmeta i da rangiraju studente u svakom razredu. Ove ocjene će se čuvati povjerljivo i neće se dijeliti sa svim studentima. Konačnu ocjenu svakog kandidata dodijelit će ispitne komisije koristeći prethodno postignuće generacije u svakoj školi, uspješnost svakog ispita u posljednjih nekoliko godina i očekivane nacionalne rezultate za sve učenike. Objava *Ofqual*-a ostavila je još uvijek neka neodgovorena pitanja, uključujući način na koji će se uzimati u obzir žalbe na završne ocjene, kada će student imati priliku polagati ispite sljedeće godine te kako će dodijeliti ocjene za vanjske kandidate, one koji polažu bez formalne pripadnosti, kao što su djeca koja se školuju kod kuće.

2. PITANJA KOJA SMO IDENTIFICIRALI

Nakon obavljenih istraživanja primijetili smo da je većina odluka koje se odnose na osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj pripremljena i donesena u vrlo kratkom periodu zbog potrebe za brзом prilagodbom nastaloj situaciji. Stoga nas je primarno zanimalo koliko su one provedive u praksi s obzirom na razlike u razvijenosti raznih krajeva Hrvatske te koliko će učenici kvalitetno savladati gradivo obrađeno za vrijeme nastave na daljinu. Također, uočili smo i da se u medijima velik naglasak stavlja na stres učenika (pogotovo maturanata). Upravo zbog toga, pitanje utjecaja stresa na psihičko zdravlje učenika, profesora i roditelja nametnulo se kao sljedeće. Naposljetku, zanimalo nas je kako bi istaknuti stručnjaci poput Borisa Jokića te naše sugovornice s velikim iskustvom rada u osnovnim školama (ravnateljica Nada Šimić i učiteljica Renata Kolarec) uredile nastavu na daljinu te što bi bilo poželjno zadržati, a što bi se trebalo izbaciti ili doraditi u slučaju potrebe za produženjem nastave u ovom obliku. Kako bismo dobili odgovore na navedena pitanja, proveli smo intervju (koje ćemo izložiti u sljedećem poglavlju) preko aplikacije *Zoom*.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

3. SAŽETAK PROVEDENIH INTERVJUA

U sklopu praćenja ove teme proveden je intervju s g. **Borisom Jokićem**.

Što se tiče reakcije vlasti na novonastale promjene urokovane pandemijom COVID-19 virusa, gospodin Jokić smatra da je reakcija vlasti što se obrazovanja tiče bila brza i dobra u smislu da nije došlo do prekida odgojnog-obrazovnog procesa, ali protekom vremena model nastave na daljinu trebao je biti poboljšan i unaprijeđen.

Učenici do 4. razreda osnovne škole pratili su zastarjeli i pasivni oblik nastave na daljinu putem TV-a, gdje je naposljetku obrazovna uloga prešla s nastavnika na roditelje. Za učenike od 5. razreda na dalje gospodin Jokić uveo bi nove oblike interakcije i određene elemente kojima bi se smanjilo opterećenje učenika tako da se odgovornost ne dijeli, nego preuzima na razini razrednog odjela.

Da bi se obrazovni sustav unaprijedio, hrvatske škole trebale bi učiniti promjene po pitanju vrednovanja poput ukidanja brožčanog ocjenjivanja do 3. razreda osnovne škole, ukidanja općeg prosjeka ocjena te ukidanja profiliranja u svakom predmetu na temelju tri elementa.

Ne samo kao stručnjak već kao i roditelj, gospodin Jokić smatra da je uloga roditelja u online nastavi zavisila o samoj ulozi pojedinog nastavnika. Pojedini nastavnici svakodnevno su držali online nastavu, a neki su samo jednom tjedno slali učenicima potrebne materijale. Značajan dio obitelji u RH nema osnovne infrastrukturne uvjete za online nastavu poput interneta i tableta što je predstavljalo veliki problem kako nastavnicima tako i roditeljima i djeci, čime je pozitivna digitalizacija škole ujedno produbila socijalne razlike.

Kad smo se dotakli teme ovogodišnjih matura, gospodin Jokić referirao se na istraživanje koje je provelo IDIZ koje je pokazalo da su maturanti pod izrazitim stresom, najviše zbog neizvjesnosti zbog pandemije, ali i zbog nedostatka komunikacijske suradnje u akademskoj

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

zajednici. Umjesto državne mature mogao se napraviti jedinstveni kvalifikacijski ispit za upis u fakultet i promijeniti Zakon o odgoju i obrazovanju. Zanimljiva je činjenica da maturanti nisu niti jednom zahtijevali smanjivanje zahtjeva na ispitima, već su samo htjeli pravovremene informacije.

Na kraju intervjua, gospodin Jokić poručio je da je obrazovanje važno i da je digitalna tehnologija korisna, ali da ne može zamijeniti fizičku nastavu. Pohvalio je obrazovni sustav koji se uspio preko noći promijeniti, kao i činjenicu da su odgojno-obrazovni radnici i učenici pokazali nevjerojatan entuzijizam te smatra da bi uz adekvatne javne politike Hrvatska mogla i puno bolje.

U okviru praćenja ove teme napravljeni su i intervjui s profesoricom **Nadom Šimić**, ravnateljicom OŠ Trnjanska u Zagrebu i učiteljicom savjetnicom **Renatom Kolarec** iz OŠ Slavka Kolara u Kravarskom. Cilj intervjua bio je doznati kako se u praksi provodi nastava za vrijeme pandemije bolesti Covid-19, te kako izgleda provedba odluka koje je MZO donijelo i uputilo školama. Gospođa Šimić istaknula je da su se njeni djelatnici brzo prilagodili novonastaloj situaciji iako je odluka MZO o održavanju online nastave došla iznenada. Brzom uspostavi online nastave pomoglo je što se OŠ Trnjanska nalazi u Zagrebu, koji ima dobru pokrivenost internetom. Također, na nivou škole odmah je donesena odluka da se obiteljima s više učenika podijele tableti, iako odluka MZO o tome još nije bila donesena.

Gospođa Kolarec pohvalila je odluku MZO o organiziranju nastave putem TV-a, istaknuvši da je unatoč tome svaki učitelj individualno kreirao svoj plan i program nastave sukladno potrebama svojih učenika, koji se nije uvijek podudarao s tempom nastave na TV-u. Također, neke nastavne cjeline, nije moguće objasniti djeci isključivo putem TV-a. Važnu ulogu u

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

prilagodbi učitelja online nastavi ima i razina informatičke pismenosti svakog pojedinog učitelja.

U odnosu na tehnički dio provedbe online nastave i očekivanja roditelja, gđa. Šimić istaknula je da je u njenoj školi nakon dva tjedna provođenja online nastave, među roditeljima učenika provedena anketa u kojoj su roditelji dali svoj osvrt na provedbu online nastave. Zahvaljujući rezultatima ankete, u nastavi su se više počele koristiti aplikacije i alati poput Zooma kako bi se povećala razina interakcije između učenika i učitelja i smanjio teret koji je tijekom online nastave pao na roditelje. Gospođa Šimić navodi kako su roditelji u odgovorima ukazali i na nedostatak online nastave (tehničke poteškoće, nedovoljna osposobljenost učenika za online nastavu, manjak socijalnog kontakta, itd.), a koji su korigirani sukladno mogućnostima i sugestijama roditelja.

Gospođa Kolarec ističe da se njena škola nalazi u ruralnom području gdje je velik broj djece iz obitelji lošijeg socioekonomskog statusa. Njen razred nije bio obuhvaćen reformom te djeca nisu dobila tablete i nisu imala osnovne tehničke preduvjete za pohađanje online nastave. Kako bi se svim učenicima osigurali preduvjeti za sudjelovanje u online nastavi prvo je morala angažirati skupinu ljudi od informatičkog stručnjaka do centra za socijalnu skrb. Ova situacija pokazala je kako postoji velika razlika u informatičkoj opremljenosti između ruralnih i urbanih krajeva. Gospođa Kolarec naglasila je važnost digitalne pismenosti koju je potrebno razvijati kako kod učitelja tako i kod roditelja i djece.

U odnosu na radne obaveze učitelja tijekom provedbe online nastave, obje sugovornice su istaknule važnost suradnje među učiteljima koja se još više produbila.

S obzirom na to da je Grad Zagreb nedugo nakon zatvaranja škola, zahvatio potres koji je oštetio neke škole, zanimalo nas je da li je bilo moguće vratiti se standardnom obliku nastave. Gospođa Šimić navela je rekla kako su upute MZO o povratku djece u školu u početku bile nejasne,

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.

Projekt „StudentWatch“

posebice kod zagrebačkih škola poput njene koja je znatno oštećena u potresu, te je bila potrebna dodatna koordinacija i napor svih uključenih da bi učenici počeli pohađati nastavu u školama u koje su premješteni. Gospođa Šimić pohvaljuje suradnju sa susjednom školom koja je primila učenike nižih razreda iz njene škole. U odnosu na potrebe učenika s teškoćama, obje sugovornice složile su se da je posebna pažnja posvećena planu i program prilagodbe za učenike s teškoćama.

Zaključno, obje sugovornice ističu da online nastava ne može u potpunosti zamijeniti klasičnu, ali da je ona uspješno provedena i da učitelji zaslužuju pohvalu te da moraju kontinuirano raditi na podizanju stupnja digitalne pismenosti, te nastaviti razvijati online nastavu kao alternativu klasičnoj nastavi.

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO VANJSKIH I EUROPSKIH POSLOVA

Ovaj projekt financira Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

Za sadržaj ovog dokumenta isključivo je odgovoran Hrvatski pravni centar.